

УДК 159.9

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2022.14.4>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ТА ЙОГО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ІЗ ЗАЗДРІСНІСТЮ У ЗАСУДЖЕНИХ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК

Олена Мохорєва

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, Україна, 61080
e-mail: alena23mohoreva@gmail.com*

У статті розглядається актуальність дослідження феномену заздрисності та перфекціонізму. Зазначається, що представляє собою складний психологічний феномен, котрий властивий людській природі, детермінований різними факторами, має різноманіття форм і ступенів вираженості. Заздрисність має тенденції неусвідомленого функціонування в особистості, породжуючи різні модифікації проявів, що забезпечені активізацією механізмів психологічного захисту, і може призводити до порушень, розладу, ненависті і деструкції в людських відносинах.

Акцентується увага на основних механізмах формування заздрисності, серед яких виділяють інтеріоризацію, механізм каузальної омани, механізм соціального порівняння, механізм категоризації.

Щодо феномену перфекціонізму, то в останні десятиліття він став предметом інтенсивних емпіричних досліджень в царині психологічної науки. Зазначається, що під феноменом перфекціонізму розуміють прагнення суб'єкта до досконалості, високі особисті стандарти, прагнення людини доводити результати будь-якої своєї діяльності до найвищих стандартів, потребу в удосконаленні продуктів своєї діяльності.

Для дослідження особливостей перфекціонізму та його взаємозв'язків із заздрисністю у чоловіків та жінок була використана багатовимірна шкала перфекціонізму П. Л. Хьюїтта, Г. Л. Флетта (в адаптації І. І. Грачової).

Вказано, що згідно з визначенням авторів цієї шкали, перфекціонізм розглядається прагненням бути досконалим, бездоганим у всьому.

У ході проведеного дослідження щодо порівняння перфекціонізму і його взаємозв'язків із заздрисністю було виявлено, що у групі жінок зростання соціально приписаного перфекціонізму супроводжується посиленням обох видів заздрисності, тоді як у чоловіків усі види перфекціонізму виявились відокремленими від почуття заздрисності. Було розглянуто підстави для гіпотези про взаємозв'язок заздрисності та перфекціонізму: обидва психологічні конструкти пов'язані з ворожістю. Ворожий компонент заздрисності розуміється як моментальна захисна реакція, що виникає у відповідь на фрустрацію та сором, викликані переживанням неповноцінності при невтішних соціальних порівняннях; тригером заздрисності служать невтішні соціальні порівняння.

Ключові слова: заздрисність, заздрість, перфекціонізм, ворожість, нарцисизм, захисні механізми, фрустрація, соціальна дезадаптація.

Прагнення зрозуміти природу почуттів і пристрастей властиво людям, з тих самих пір як їх стали хвилювати питання пізнання власної сутності. Перші погляди на прояви заздрисності і її деструктивні характеристики ми знаходимо ще в працях філософів періоду античності (Платон, Арістотель, Ксенофонт, Сократ та ін.) і Нового часу (Р. Декарт, Ф. Бекон, Ф. Ларошфуко, І. Кант, Б. Спіноза, С. К'єркегор, Ф. Гегель, А. Шопенгауер та ін.). Мислителі в переважній більшості прагнули дати моральну оцінку заздрисності, ніж психологічне обґрунтування цього явища та в своїх творах розглядали заздрисність як атрибут особистості. З філософських позицій – заздрисність є відштовхуючою емоцією,

яка може виникнути при невідгідному соціальному порівнянні з іншими людьми, приводить до руйнації самої особистості й міжособистісних стосунків.

Заздрісність являє собою складний феномен, властивий людській природі, детермінований різними факторами, що має різноманіття форм і ступенів вираженості. Будучи соціально неодобруваною і засуджуваною заздрісність має тенденції неусвідомленого функціонування в особистості, породжуючи різні модифікації проявів, що забезпечені активізацією механізмів психологічного захисту, і може призводити до порушень, розладу, ненависті і деструкції в людських відносинах. У структурі заздрісності виділяють: суб'єкт заздрісності (той, хто заздрить), об'єкт заздрісності (той, кому заздять) і предмет заздрісності (то, чому заздять) [1, с. 84].

До основних механізмів формування заздрісності відносяться: механізм інтеріоризації (особистість, крім соціальних і моральних норм, привласнює і той суспільний досвід, який сприяє розвитку негативних відносин і особистісних утворень); механізм каузальної омани (людина, що в чомусь перевершує сприймається індивідом як причина власних невдач і приниженого положення); механізм соціального порівняння (проведення аналогії між собою і іншою людиною, а в більш широкому сенсі включаються і ті випадки, коли людина порівнює себе з самим собою, співвідносить свої можливості, результати діяльності зі своїми ж потребами); механізм категоризації (віднесення об'єктів соціальної взаємодії в різні групи на підставі ряду критеріїв: схожості – несхожості на самого суб'єкта по ряду ознак, вибір яких людина виробляє самостійно; розміру соціальної та психологічної дистанції між суб'єктом і об'єктами, значущості – не значимості для нього) [1, с. 86].

А. Адлер відмічав, що заздрісність є наслідком прагнення людини до влади та досконалості, що супроводжуються такими особистісними переживаннями як почуття неповноцінності, слабкості, безсилля та відсутність волі. Також варто відзначити, що до напрацювань А. Адлера у руслі дослідження заздрісності належить виокремлення її деструктивних механізмів, які полягають або у непереможному бажанні заздрісника заподіяти шкоду людині, яка володіє об'єктом заздрісності; або ж власне знищити/заволодіти самим об'єктом заздрісності [2, с. 219].

Е. Фромм, досліджуючи проблематику заздрісності, відмічав, що вона є нерозривно взаємопов'язаною із спрямованістю особистості, а тому розумів її як специфічний вид фрустрації, що виникає у тих випадках, коли людина не отримує бажаного, так би мовити, у «достатній кількості» [2, с. 219].

М. Кляйн вважала, що заздрісність має генетичну природу і проявляється ще від самого народження у вигляді «заздрісності до материнських грудей». Тобто, чим більше емоційного дискомфорту, обмежень і позбавлень відчуває немовля, тим інтенсивніше відбувається формування почуття заздрісності, як глибокого ірраціонального і негативного ставлення до значущого іншого [2, с. 219].

К. Хорні, аналізуючи природу неврозів дійшла висновку, що почуття заздрісності відіграє ключову роль в процесі їх утворення, оскільки базальні ворожість та тривога формують основний конфлікт невротичної особистості. При цьому підґрунтям заздрісності є слабкість та безнадійність, які, в свою чергу, компенсуються прагненням до влади, престижу та володіння. Найбільш яскраво заздрісність проявляється у бажанні присвоїти об'єкт, що викликає заздрісність, а у протилежному випадку, коли це неможливо, знищити або зруйнувати його [3, с.17].

На сучасному етапі розвитку зарубіжної психології, дослідженню заздрісності присвячено значну кількість робіт. Зокрема, М. Сільвер та Дж. Сабіні розглядають заздрісність як механізм, що регулює самооцінку особистості [3, с.18]. Д. Купер зазначає, що заздрісність зароджується в процесі соціалізації, шляхом набуття соціального досвіду. Тобто,

чим «успішніше» проходить соціальна адаптація, тим менш часті та інтенсивні «спалахи заздрісності» [3, с. 19]. П. А. Тігельман досліджує заздрісність у симбіозі з ревнощами, підкреслюючи, що саме зазначені вище почуття призводять до деформації емоційної сфери особистості, а усвідомлення суб'єктивного неблагополуччя служить фундаментом для «розростання зловмисної заздрісності» [3, с. 21].

А. Д. Розенблатт зазначає, що для здорової особистості характерна «психологічна автономія» і вибудовування чітких меж з оточуючими, у протилежному випадку людина стає тривожною, заздрісною, недовірливою [4, с. 180]. Натомість К. Тай, Дж. Наранян, Д. Макалістер відзначають, що заздрісність не може бути тільки негативним почуттям, за своєю природою вона має як «злякисні», так і «доброякисні» прояви [4, с. 181]. Щодо феномену перфекціонізму, то в останні десятиліття він став предметом інтенсивних емпіричних досліджень в царині психологічної науки. Перші теоретичні розробки у даній області були зроблені в середині минулого століття американським соціальним психоаналітиком Карен Хорні. В даний час переважна більшість вчених впевнені в тому, що компульсивне прагнення до досконалості пов'язане з високим ризиком розвитку психічних розладів і знижує продуктивність діяльності.

Під феноменом перфекціонізму розуміють прагнення суб'єкта до досконалості, високі особисті стандарти, прагнення людини доводити результати будь-якої своєї діяльності до найвищих стандартів, потребу в удосконаленні продуктів своєї діяльності.

У психоаналітичній парадигмі проблема перфекціонізму звучала в рамках більшості досліджень. Прагнення до досконалості обговорювалося в контексті таких тем, як: первинний та вторинний нарцисизм, Его-ідеал як психічна структура (З. Фрейд), комплекс неповноцінності та його гіперкомпенсація в почутті переваги (А. Адлер), не насиченість перфекціоністських потреб і ригідність ідеалізованих образів «Я» та «Інших» (К. Хорні), патологічна форма регуляції самооцінки (В. Райх), явна грандіозність і прихована крихка неповноцінність Я-концепції, когнітивно-афективна поглиненість власною особистістю, маніпулятивні стратегії міжособистісної взаємодії. Однак, більша частина дискусій про перфекціонізм як риси особистості, що проявляється в нестримному прагненні до досконалості, в психоаналітично орієнтованому напрямку досліджень робота ведеться з приводу всередині- та інтрапсихічної динаміки, а фокус дискусій направлений на роль специфіки раннього розвитку у формуванні феномену перфекціонізму і його функціонування у житті особистості в період дорослості. Основна увага приділяється перфекціонізму як риси особистості, властивій нарцисичному розладу особистості і граничному рівню психічної організації [5, с. 222].

У структурі перфекціонізму виділяють такі складові, як: перфекціонізм, орієнтований на себе; перфекціонізм, орієнтований на інших; соціально приписаний перфекціонізм.

Перфекціонізм, орієнтований на себе передбачає наявність високих особистих стандартів, внутрішню мотивацію спрямовану на самовдосконалення, схильність зосереджуватися на цілі, тенденцію ставити перед собою важкодоступні цілі та готовність докласти зусилля заради їх досягнення. Дана складова перфекціонізму передбачає підвищену самокритичність, розвинені самодисципліну, самоконтроль, схильність до рефлексії; вираженість складової перфекціонізму передбачає самокритичність і може переходити в схильність до надмірного самодослідження і самозвинувачення, що унеможлиблює прийняття власних недоліків і невдач.

Перфекціонізм, орієнтований на себе, істотно домінує над іншими складовими даного явища у людей з високим рівнем прояву прагнення бути досконалими, у людей обдарованих, академічно успішних.

Перфекціонізм, орієнтований на інших, передбачає наявність високих стандартів, встановлених людиною для інших, її вимогливість по відношенню до оточуючих, нетерпимість, небажання прощати помилки або недосконалість.

Соціально приписаний перфекціонізм – це переконаність особистості в тому, що інші люди мають щодо неї надзвичайно високі очікування, яким дуже важко, якщо взагалі можливо, відповідати. Проте дана особистість повинна відповідати стандартам, встановленим для неї оточуючими, щоб отримати схвалення і уникнути негативної оцінки [5, с. 223].

Автори відзначають, що при неправильному співвідношенні тенденцій феномену перфекціонізму виникає небезпека формування невротичного перфекціонізму. При цій формі перфекціонізму, людині здається все не достатньо досконалим, повноцінним, ідеальним. Як наслідок цього, будь-яка проблема чи справа перетворюються в черговий загрозливий виклик (для неї самої).

При «нормальному» перфекціонізмі людина отримує задоволення від роботи, бажає поліпшити свої результати і прагне до саморозвитку, залишаючись при цьому здатною прийняти факт наявності кордону, особистісної або ситуативної досконалості.

Домінування тієї чи іншої складової перфекціонізму дозволяє прогнозувати ризик формування певних девіацій [5, с. 224].

У проведеному Т. В. Бесковою дослідженні взаємозв'язків перфекціонізму зі способами реагування на успіх і невдачу іншого, було встановлено, що високі стандарти, які перфекціоніст встановлює перед собою призводять до розгортання та ескалації порівняльної діяльності (коли порівнюєш себе з усіма і кожним), що в підсумку проявляється у хворобливому реагуванні на досягнення інших людей, які прирівнюються до власної поразки («чим більше досягла інша людина, тим менш значимі мої результати») [6, с. 34].

Вченими обґрунтовані феноменологічні підстави для гіпотези про взаємозв'язок заздрісності та перфекціонізму:

1. Обидва психологічні конструкти пов'язані з ворожістю. Ворожий компонент заздрісності розуміється як моментальна захисна реакція, що виникає у відповідь на фрустрацію та сором, викликані переживанням неповноцінності при невтішних соціальних порівняннях

Експерти у вивченні перфекціонізму також відзначають «глибинну деструктивність та дисфункціональність» цієї риси, всупереч поширеним позитивним описам перфекціоністів як цілеспрямованих та орієнтованих на соціальне схвалення осіб.

2. Тригером заздрісності служать невтішні соціальні порівняння. Ще на початку 90-х років. Низкою авторів було віднесено схильність до частих соціальних порівнянь із висхідною спрямованістю («орієнтація на полюс "найуспішніших"») до характеристик когнітивного стилю перфекціоністів. Феноменологія цієї риси включає прагнення бути кращим, опору на зовнішні критерії успіху і неуспіху, спрямованість до надмірно високим стандартам, постійні сумніви в якості виконуваної діяльності, часом – залежність від схвалення оточуючих. Кожен із цих параметрів передбачає порівняння з іншими людьми, здібності та думки яких стають важливими індивідуальними орієнтирами [7, с. 178].

Для дослідження взаємозв'язків заздрісності з перфекціонізмом у чоловіків та жінок використовувалася багатовимірною шкала перфекціонізму П. Л. Хьюїтта, Г. Л. Флетта (в адаптації І. І. Грачової).

Згідно з визначенням авторів цієї шкали, перфекціонізм – це прагнення бути досконалим, бездоганим у всьому. Ґрунтуючись на результатах як власних досліджень, так і досліджень, проведених іншими вченими, автори розглядають три складових перфекціонізму: перфекціонізм, орієнтований на себе; перфекціонізм, орієнтований на інших та соціально приписаний перфекціонізм [7, с. 180].

Результати, отримані у дослідженні перфекціонізму у засуджених чоловіків та жінок, представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники перфекціонізму у засуджених чоловіків та жінок (M±m)

Показники	Група 1 (чоловіки)	Група 2 (жінки)	t	p
Перфекціонізм, орієнтований на себе	70,04±2,19	66,26±3,89	0,84	-
Перфекціонізм, орієнтований на інших	55,34±1,33	55,95±2,37	0,51	-
Соціально приписаний перфекціонізм	55,95±2,31	56,43±3	0,12	-

Показники у чоловіків та жінок склали: за шкалою «Перфекціонізм, орієнтований на себе» – 70,04±2,19 у чоловіків та 66,26±3,89 у жінок; за шкалою «Перфекціонізм, орієнтований на інших» – 55,34±1,33 у чоловіків та 55,95±2,37 у жінок; за шкалою «Соціально приписаний перфекціонізм» у чоловіків 55,95±2,31 та 56,43±3 у жінок. Математико-статистичний аналіз не виявив відмінностей між групами.

Слід зазначити, що в обох групах показники з урахуванням довірчих інтервалів знаходяться на низькому рівні. Таким чином, досліджувані в цілому характеризуються низьким рівнем стандартів особистості по відношенню до себе, низьким рівнем оцінювання та цензурування своєї поведінки, а також низькою вираженістю мотиву прагнення до досконалості; слабким розвитком переконань та очікувань щодо здібностей значущих інших та акцентуванням виняткової важливості їх досконалості. Також досліджувані характеризуються слабкою потребою відповідати стандартам значущих інших та очікуванням нереалістичних стандартів, що пред'являються оточуючими.

Разом з цим, слід звернути увагу на те, що як у чоловіків, так і у жінок, найбільш вираженим є перфекціонізм, спрямований на себе, розвиток якого може стати однією з «мішеней» у здійсненні психокорекційної програми.

Результати вивчення взаємозв'язків заздрісності з перфекціонізмом у засуджених чоловіків та жінок надано у таблиці 2.

Таблиця 2

Взаємозв'язки заздрісності з перфекціонізмом у засуджених чоловіків та жінок (r)

Показники	Група 1 (чоловіки)		Група 2 (жінки)	
	Заздрість – неприязнь	Заздрість – смуток	Заздрість – неприязнь	Заздрість – смуток
Перфекціонізм, орієнтований на себе	-0,009	0,145	0,159	0,161
Перфекціонізм, орієнтований на інших	0,204	0,233	0,222	0,138
Соціально приписаний перфекціонізм	0,235	0,280	0,387*	0,594**

Примітка: рівень значущості : * – $p \leq 0,05$; ** – $p \leq 0,01$

У групі жінок на статистично значущому рівні зафіксовано позитивний кореляційний зв'язок між шкалою «Соціально приписаний перфекціонізм» та шкалами «Заздрість – неприязнь», $r = 0,387$ при $p \leq 0,05$ та «Заздрість – смуток», $r = 0,594$ при $p \leq 0,01$. Це свідчить про те, що у жінок з підвищенням рівня відчуттів, що інші люди пред'являють до них нереалістичні вимоги та переконані у власній неспроможності, підвищується прояв

зздрості, яка забарвлена як відчуттям неприязні, озлобленості та гніву так і відчуттям смутку та зневіри.

Представляється важливим відзначити те, що шкала «Соціально приписаний перфекціонізм» у групі жінок корелює як зі шкалою «Заздрість – неприязнь» так і зі шкалою «Заздрість – смуток», проте як у групі чоловіків не зафіксовано жодного взаємозв'язку. Це свідчить про те, що у жінок зростання соціально приписаного перфекціонізму актуалізує почуття заздрісності, проте як у чоловіків цей вид перфекціонізму не пов'язаний з почуттям заздрісності. У групі чоловіків не зафіксовано жодного взаємозв'язку. Це свідчить про те, що усі види перфекціонізму відокремлені від почуття заздрісності.

Отримані дані деякою мірою узгоджуються з думкою Н. Г. Гаранян, А. Б. Холмогорової і Т.Ю. Юдеївої, які вважають перфекціонізм складним психологічним утворенням, що включає такі параметри, як: завищений рівень домагань; поляризована, «чорно-біла» оцінка результату власної діяльності; переважна зосередженість на невдачі при ігноруванні реальних успіхів і досягнень; відчуття власної невідповідності позитивним представленням інших людей про себе; оцінка багатьох нейтральних ситуацій з позицій рівня своїх досягнень; надмірні вимоги до інших і завищені від них очікування та перманентне порівняння себе з іншими людьми при орієнтації на полюс «найуспішніших і досконалих». Так, для останнього параметру – порівняння, як правило, вибираються найбільш гідні люди, які багато чого досягли, найталановитіші. Наслідки таких порівнянь – невдоволення собою та перманентне почуття заздрісності [8, с. 20].

Отже, у групі жінок зростання соціально приписаного перфекціонізму супроводжується посиленням обох видів заздрісності, тоді як у чоловіків усі види перфекціонізму виявилися відокремленими від почуття заздрісності.

Виявлення особливостей перфекціонізму у засуджених показало, що в обох групах показники з урахуванням довірчих інтервалів знаходяться на низькому рівні. Досліджувані в цілому характеризуються низьким рівнем стандартів особистості по відношенню до себе, низьким рівнем оцінювання та цензурування своєї поведінки, а також низькою вираженістю мотиву прагнення до досконалості; слабким розвитком переконань та очікувань щодо здібностей значущих інших та акцентуванням виняткової важливості їх досконалості; слабкою потребою відповідати стандартам значущих інших та очікуванням нереалістичних стандартів, що пред'являються оточуючими. В обох групах досліджуваних найбільш вираженим є перфекціонізм, спрямований на себе, розвиток якого може стати однією з «мішеней» у здійсненні психокорекційної програми.

Список використаної літератури:

1. Лісовенко А.Ф. Заздрісність та нарцисизм. Наука і освіта. *Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України*. Одеса. 2016. № 2–3. С. 83–90.
2. Груб'як О. М. Психологічне благополуччя особистості у період ранньої дорослості: дис. канд. психол. наук: 19.00.07. Івано-Франківськ. 2015. С. 219.
3. Саннікова О.П. Багатовимірні концепції особистості. *Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України та Державного вищого навчального закладу «Запорізький національний університет»*. За ред. С.Д. Максименка, Н.Ф. Шевченко, М.Г. Ткалич. Запоріжжя: ЗНУ. 2013. № 1(3). С. 16–21.
4. Кучманіч І.М., Отреп'єва Г.Р. Феномен заздрості як об'єкт психологічного аналізу. *Збірник наукових праць. Психологічні науки*. 2010. Том 2. Вип. 10(91). С. 177–181.
5. Данилевич Л.А. Перфекціонізм як особистісний чинник академічної обдарованості студентів: дис. канд. психол. наук.: спец. 19.00.01. «Загальна психологія, історія психології». К. С. 222.

6. Лісовенко А. Ф. Впевненість у собі осіб з різною схильністю до заздрості. *Наука і освіта*. 2014. № 2. С. 32–37.
7. Кучманич І.М. Отреп'єва Г.Р. Феномен заздрості як об'єкт психологічного аналізу. *Збірник наукових праць. Психологічні науки*. 2010. Том 2. Вип. 10 (91). С. 177–181.
8. Лісовенко А.Ф. Взаємозв'язок показників заздрості і ворожості особистості. *Зб. мат.-лів наук.-практ. конф. молодих учених та студентів [«Проблеми сучасної психології особистості»]* (Одеса, 29 квітня 2014 р.) ПНПУ імені К.Д. Ушинського. Вип. 5. С. 16–23.
9. Карсканова С.В. Психологічне благополуччя особистості як основа фахового зростання: дис. канд. психол. наук : 19.00.01. Київ. 2012. С. 200.
10. Лісовенко А.Ф. Особливості емоційного інтелекту осіб, схильних до переживання заздрощів. *Наука і освіта. Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України*. Одеса. 2014. № 11. С. 107–112.
11. Максименко С.Д. Загальна психологія. Видання 3-є, перероблене та доповнене. Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. С. 272.
12. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: методологія, методи, програми, процедури. К.: Наукова думка, 1998. С. 216.
13. Яланська С.П. Формування та розвиток особистості: конструктивні й деструктивні фактори. *Педагогічні науки : зб. наук. пр.* Вип. 64. Полтава : ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2015. С. 17–22.

CHARACTERISTICS OF PERFECTIONISM AND ITS RELATIONSHIP WITH ENVY IN CONVICTED MEN AND WOMEN

Olena Mohoreva

*Kharkiv National University of Internal Affairs,
27, Lva Landau Ave., Kharkiv, Ukraine, 61080
e-mail: alena23mohoreva@gmail.com*

The article considers the relevance of the study of the phenomenon of envy and perfectionism. It is noted that it is a complex psychological phenomenon, which is characteristic of human nature, determined by various factors, has a variety of forms and degrees of expression. Envy has tendencies of unconscious functioning in the individual, giving rise to various modifications of manifestations provided by the activation of psychological protection mechanisms, and can lead to violations, disorder, hatred and destruction in human relations.

Attention is focused on the main mechanisms of envy formation, among which internalization, the mechanism of causal delusion, the mechanism of social comparison, and the mechanism of categorization are distinguished.

As for the phenomenon of perfectionism, in recent decades it has become the subject of intensive empirical research in the field of psychological science. It is noted that the phenomenon of perfectionism is understood as the subject's desire for perfection, high personal standards, a person's desire to bring the results of any of his activities to the highest standards, the need to improve the products of his activity.

The multidimensional scale of perfectionism by P.L. Hewitt, G.L. Flett (adapted by I.I. Grachova) was used to study the features of perfectionism and its relationships with envy in men and women.

According to the definition of the authors of this scale, perfectionism is considered the desire to be perfect, flawless in everything.

In the course of the conducted research on the comparison of perfectionism and its relationships with envy, it was found that in a group of women, the growth of socially attributed perfectionism is accompanied by an increase in both types of envy, while in men, all types of perfectionism turned out to be separate from the feeling of envy.

The grounds for the hypothesis about the relationship between envy and perfectionism were considered: both psychological constructs are associated with hostility. The hostile component of envy is un-

derstood as a momentary defensive reaction arising in response to frustration and shame caused by the experience of inferiority in the face of unflattering social comparisons; envy is triggered by disappointing social comparisons.

Key words: envy, jealousy, perfectionism, hostility, narcissism, defense mechanisms, frustration, social maladaptation.